

Nos semper dominum Patrem fatentes 100
 In te, Christe, Deum loquemur unum,
 Constanterque tuam crucem feremus.

38

XX

HYMNUS DE NOVO LUMINE PASCHA-
 LIS SABBATI.

(Prudent. Cathem, h. V.)

Hujus poematis objectum est quaedam antiquae Ecclesiae consuetudo quae paulatim oblivioni fuit tradita. Christiani omnes, nocte qua Salvator noster è mortuis surrexit, in ecclesia congregabantur, faces, lampades, et cereos accendebant, totumque tempus ibi in precibus et gratiarum actionibus impendebant, hymnos canentes sacramque synaxim suscipien-

101. Deum correctio Parrhasii. Letio Cris-
 te Deus non habet sensum.

tes. In multis Ecclesiis neophiti accipiebant baptismum in hac ipsa solemnitate. Prudentius vero non facit mentionem hujus consuetudinis. Sed tantum canit cum omni poësis pompa victoriam luminis super tenebras, hac nocte obtenta et cereo paschali repraesentata. Etiam canit liberationem filiorum Israël per Moïsem, transitum maris rubri, miracula mannae et aquarum in deserto, figurae redemptionis nostrae quae in memoriam fidelium revocabantur lectione psalmorum et canticorum. In praecedentibus hymnis notatum est Prudentium frequenter transire à sensu litterali ad mysticum; necesse est ergo, dum hos hymnos leguntur, habere spiritum taliter dispositum ut promptè possit ab uno ad alterum transire.

Prudentius utitur in hoc hymno versibus a-selepiadaeis compositis unius basis spondaicae (raro trochaicae et semel tantum jambicae, v. 43) duobus choriambis et unius jambicae.

-- | - 0 0 . || - 0 0 - | 0 0

Strophae habent quatuor versus.

Inventor rutili, Dux bone, luminis,
 Qui certis vicibus tempora dividis,
 (Merso sole, chaos ingruit horridum,)
 Lumen redde tuis, Christo fidelibus.
 Quamvis innumero sidere regiam, 5
 Lunarique polum lampade pinxeris,
 Incussu silicis lumina nos tamen
 Monstra saxigeno semine quaerere:
 Ne nesciret homo, spem sibi luminis
 In Christi solido corpore conditam, 10
 Qui dici stabilem se voluit petram,
 Nostris igniculis unde genus venit,
 Pinguis quos olei rore madentibus
 Lychnis, aut facibus pascimus aridis:
 Quin et fila favis scirpea floreis, 15
 Presso melle prius, collita fingimus.
 Vivax flamma viget, seu cava testula .

8. Pro *ex saxo nato*. Virgil. *En.* VII, 6:
Semina flammæ abstracta in venis silicis.

11. I *Corinth.* X, 4.

15. Antiquitus utebatur in cereis scapis
 glabris pro ellychniis.

Succum linteolo suggerit ebrio,
 Seu pinus piceam fert alimoniam,
 Seu ceram teretem stuppa calens bibit. 20
 Nectar de liquido vertice fervidum
 Guttatim lacrimis stillat olentibus:
 Ambustum quoniam vis facit ignea
 Imbrem de madido flere cacumine.
 Splendent ergo tuis muneribus, Pater, 25
 Flammis mobilibus scilicet atria,
 Absentemque diem lux agit æmula,
 Quam nox cum lacero victa fugit peplo.
 Sed quis non rapidi luminis arduam
 Manantemque Deo cernat originem? 30

21 *Nectar* dicitur mellis et cerae in statu
 liquido ratione boni odoris. Virgil, *En.* I, 433.

22 *Olentibus*. "Cerae atque oleo etiam
 odores ab antiquis addebantur, ut jucundior
 usus foret. Inde ortam existimo consuetudinem
 thuris paschali cereo infixi. S. Paulinus, lych-
 nos ex cereis memorans, odorem cereis tribuit:
Lumina cerantis adolentur ODORA papyris."
Arevalo.

Moses nempe Deum spinifera in rubo
 Vidit conspicuo lumine flammeum.
 Felix, qui meruit sentibus in sacris
 Cœlestis solii visere principem,
 Jussus nexa pedum vincula solvere, 35
 Ne sanetum involucris pollueret locum.
 Hunc ignem populus sanguinis inclyti,
 Majorum meritis tutus, et impotens,
 Suetus sub dominis vivere barbaris,
 Jam liber sequitur longa per avia. 40
 Qua gressum tulerant, castraque caeruleae
 Noctis per medium concita moverant,
 Plebem pervigilem fulgure praevio
 Ducebat radius sole micantior.
 Sed rex Niliaci littoris, invido 45
 Fervens felle jubet praevalidam manum
 In bellum rapidis ire cohortibus,
 Ferratasque acies clangere classicum.

- 35 *Vincula pedum* dicitur de sandaliis,
 36 Antiqui poëtae utuntur voce *involucrum*
 cum *u* longa.
 38 *Exod XIII, 21, etc.*

Sumunt arma viri, seque minacibus
 Accingunt gladiis: triste canit tuba. 50
 Hic fidit jaculis, ille volantia
 Praefigit calamis spicula Gnoissis.
 Densetur cuneis turba pedestribus,
 Cutrus pars et equos et volucres rotas
 Conscendunt celeres, signaque bellica 55
 Praetendunt tumidis clara draconibus.
 Hinc jam servitii nescia pristini
 Gens Pelusiæcista usta vapcribus,
 Tandem purpurei gurgitis hospita,
 Rubris littoribus fessa resederat. 60
 Hostis dirus adest cum duce perfido,
 Infert et validis prœlia viribus.
 Moses porro suos in mare praecepit
 Constans intrepidus tendere gressibus.
 Praebent rupta locum stagna vianibus 65
 Riparum in faciem pervia; sistitur

- 56 *Ola a draconibus*, vexillae quaedam in
 quibus micare videbatur figura draconis et quas
 Prudentius appellat etiam *ventosa draconum pal-*
lia.
 66. *Riparum in faciem* generatim specie

Circumstans vitreis unda liquoribus,
 Dum plebs sub bifido permeat aequore.
 Pubes quin etiam decolor, asperis
 Irritata odiis, rege sub impio, 70
 Hebraeum sitiens fundere sanguinem,
 Audet se pelago credere concavo.
 Ibant praecipiti turbine percita
 Fluctus per medios agmina regia:
 Sed confusa dehinc unda revolvitur 75
 In semet revolans gurgite confluo.
 Currus tunc, et equos, telaque naufraga,
 Ipsos et proceres, et vaga corpora
 Nigrorum videas nare satellitum,
 Arcis justitium triste tyrannicae. 80

riparum.

69. *Decolor*, nigrum (vide 79); ut in Pro-
 per.: *Ustus et Eco decolor Indus equo.*

80 "Justitium, ait auctor scholiorum cujus-
 dam Vaticani manuscripti, proprie est juris statio,
 sicut solstitium solis statio; ponitur autem
 pro luctu publico." Proprie vacatio tribunali-
 um.

Quae tandem poterit lingua retexere
 Laudes, Christe, tuas? qui domitam Pha-
 (ron
 Plazis multimodis cedere praesuli
 Cogis justitiae, vindice dextera?
 Qui pontum rapidis aestibus invium 85
 Persultare vetas, ut refuio in salo
 Securus pateat, te duce, transitus,
 Et mox unda rapax ut voret impios.
 Cui jejuna eremi saxa loquacibus
 Exundant scatebris, et latices novas 90
 Fundit scissa silex: quae sitientibus
 Dat potum populis axe sub igneo.
 Instar fellis aqua tristifico in lacu
 Fit ligni venia mel velut Atticum.
 Lignum est, quo sapiunt aspera dulcius; 95
 Nam praefixa cruci spes hominum viget.
 Implet castra cibus tunc quoque ninguidus,
 Illabens gelida grandine densius.

94. *Venia ligni*, favore ligno annexo. Haec
 est una ex sanctae Crucis figuris.

97. Exod. XVI, 4 et sequent.

His mensas epulis, hac dape construunt,
 Quam dat sidereo Christus ab aethere. 100
 Necnon imbrifero ventus anhelitu
 Crassa nube leves invehit alites,
 Quae diffata in humum eum semel agmina
 Fluxerunt, reduci non revolant fuga.
 Haec olim patribus praemia contulit 105
 Insignis pietas numinis unici:
 Cujus subsidio nos quoque vescimur
 Pascentes dapibus pectora mysticis.
 Fessus ille vocat per freta saeculi,
 Discissis populum turbinibus regens, 110
 Jactatasque animas mille laboribus
 Justorum in patriam scandere praecipit.
 Illic purpureis tecta rosariis
 Omnis fragrat humus, calthaque pingia,
 Et molles violas, et tenues crocos 115
 Fundit fonticulis uda fugacibus.
 Illic et gracili balsama surculo.

106. *Pietas*, paternus amor (erga homines).

114. *Calthum* in genere neutro hic tantum invenitur; dicitur communiter caltha, ae.

117. *Gracili balsama surculo*. "Balsa-

Desudata fluunt, raraque cinnama
 Spirant, et folium, fonte quod abdito
 Praelambens fluvius portat in exitum 120
 Felices animae prata per herbida
 Concentu parili suavo sonantibus
 Hymno rummodulis dulces canunt meo
 Calcant et pedibus lilia candidis.
 Sunt et spiritibus saepe nocentibus 125

mum (ait Tacit. Hist. V, cap. 6.) modica arbor viti similior quam myrto; ut quisque ramus intumuit, si vim ferri adhibeas, pavent venae; fragmine lapidis aut testa aperiuntur."

119, 120. *Folium quod...fluvius portat...* planta aromatica Indiarum, cui nomen *malobathrum*, cujus folia in aquis nant et dicitur non habere radicem.

125 et sequent. Aliqui Ecclesiae doctores decent divinam bonitatem *levare* per quaedam temporis intervalla penas animarum damnatarum quamvis sint et maneant aeternae. Hujus opinionis est S. Augustinus quam exponit in suo *Enchiridio de fide, spe et charitate*, cap.

Poenarum celebres sub Styge feriae
 Illa nocte, sacer qua rediit Deus
 Stagnis ad superos ex Acheronticis:
 Non sicut tenebras de face fulgida
 Surgens oceano lucifer imbuit, 130
 Sed terris Domini de cruce tristibus
 Major sole novum restituens diem,
 Marcent suppliciis tartara mitibus,
 Exsultatque sui carceris otio
 Umbrarum populus, liber ab ignibus, 135
 Nec fervent solito flumina sulphure.
 Nos festis trahimus per pia gaudia
 Noctem conciliis, vota que prospera
 Certatim vigili congerimus prece,
 Extractoque agimus liba sacrario. 140

112 (vol. VI, p. 238 edit. Benedict.) et in Civ. Dei, lib. XXI, cap. 24.

140. Arevalo explicat *sacrarium* hac altera phrase Prudentii: *Donatrix sacramenti mensa*; cum *exstruere*: sanctam mensam parare et in illa ponere panes, *liba*. *Agimus liba* est obscurius: hanc esse videtur poetæ mentem: "*eucharistiam, seu potius agapes celebramus.*"

Pendent mobilibus lumina funibus,
 Quæ suffixa micant per laquearia,
 Et de languidulis fota natatibus
 Lucem perspicuo flamma jacit vitro.
 Credas, stelligeram desuper aream 145
 Ornatam geminis stare Trionibus,
 Et qua Bosporeum temo regit jugum,
 Passim purpureos spargier Hesperos.
 O res digna, Pater, quam tibi roscidæ
 Noctis principio grex tuus offerat, 150
 Lucem, qua tribuis nil pretiosius,
 Lucem, qua reliqua praemia cernimus.
 Tu lux vera oculis, lux quoque sensibus,

143. *Fota* "id est nutrita" bona explicatio auctoris scholiorum. *Languidulis natatibus* hic est probabiliter sensus: *humore seu oleo, cui flamma innatat languide et tenuiter affluente.*

146. Magna et minor Ursa.

147. Currus, constellatio borealis: haec ultima idea est exprompta hac voce *Bosphoreum* quia Bosphorus cimmerius erat extremarum regionum septentrionalum ab antiquis cognitarum.

Intus tu speculum, tu speculum foris,
 Lumen, quod famulans offero, suscipe, 155
 Tinctum pacifici chrismatis unguine:
 Per Christum genitum, summe Pater, tuum,
 In quo visibilis stat tibi gloria;
 Qui noster dominus, qui tuus unicus
 Spirat de patrio corde Paraclitum: 160
 Per quem splendor, honos, laus, sapientia,
 Majestas, bonitas, et pietas tua
 Regnum continuat nomine triplici,
 Texens perpetuis saecula saeculis.

156. Utebatur igitur, juxta hos hos versos,
 sancto chrismate ad consecrandum cereum.

XXI

HYMNUS POST JEJUNIUM.

(Prudent. Cathem., h. VIII).

Hic hymnus constat strophis sapphicis, quorum haec est norma:

$$\begin{array}{l} L \text{ } \text{ } - - \mid L \parallel \text{ } \text{ } \text{ } L \mid \text{ } \text{ } \text{ } \\ L \text{ } \text{ } - - \mid L \parallel \text{ } \text{ } \text{ } L \mid \text{ } \text{ } \text{ } \\ L \text{ } \text{ } - - \mid L \parallel \text{ } \text{ } \text{ } L \mid \text{ } \text{ } \text{ } \\ \phantom{L \text{ } \text{ } - - \mid L \parallel} \phantom{\text{ } \text{ } \text{ } L \mid} \text{ } \text{ } \text{ } \mid - \text{ } \end{array}$$

Tres primi versi constant, in Horac. et Prudent. unius epitriti (- - -), unius caesurae longae et unius anapaesti logaedici (- - - - -): quartus versus, *adonicus* appellatus, constat unius dimetri dactyli catalecti.

Christe, servorum regimen tuorum,
 Mollibus qui nos moderans habenis,

Leniter frenas, faciliq̄ue septos
 Lege coërces,
 Ipse cūm portans onus impeditum 5
 Corporis, duros tuleris labores,
 Major exemplis, famulos remisso
 Dogmate palpas.
 Nona submissum rotat hora solem,
 Partibus vixdum tribus ebolutis, 10
 Quarta devexo superest in axe

Portio lucis:

Nos brevis voti, dape vindicata,
 Solvimus festum, fruimurque mensis
 Affatim plenis, quibus imbuatur 15

Prona voluptas.

Tantus aeterni favor est Magistri:
 Doctor indulgens ita nos amico
 Lactat hortatu, levis obsequela ut

3. *Jugum meum suave est*, Matth. XI, 30.

14. *Brevis voti festum*, solemnitas jejunii religioni et puritati consecrata.

19. *Lactat*. "Alia significatione *lacto* derivatur a *lacte*; sed hīc est a *lacio*, nnde est al-

Mulceat artus. 20

Addit et, ne quis velit invenusto
 Sordidus cultu lacerare frontem;
 Sed decus vultus, capitisque pexum
 Comat honorem.

Terge Jejunans, ait, omne corpus, 25
 Neve subducto faciem rubore
 Luteus tingat color, aut notetur

lacio, pellicio, et frequentativa *oblecto, delecto, illecto, prolecto*. Igitur *lactat* est: attrahit alliciendo. Sic in sacris Literis verbum *lacto* adhibetur. Proverb. I, 10: *Si te lactaverint peccatores*; et XVI, 29: *Vir iniquus lactat amicum*, ubi vox hebraica sonat allicere." *Arevalo*.

21 et sequent. Matth. VI, 17. *Tu autem, cum jejunas, unge caput tuum, et faciem tuam lava*.

24 *Capitis honor*, *Caesaries*: quemadmodum *arboris honor*, folia seu fructus, etc.

26 *Ibid.* v. 16: *Cum jejunatis, nolite fieri sicut hypocritae, tristes; exterminant enim facies suas etc*.

Pallor in ore.

Rectius laeto tegimus pudore,
 Quidquid ad cultum Patris exhibemus: 30
 Cernit occultum Deus, et latentem
 Munere donat.

Illem ovem morbo residem gregique
 Perditam sano, male dissipantem
 Vellus affixis vepribus per hirtae 35

Devia silvae,
 Impiger pastor revocat, lupisque
 Gestat exclusis, humerus gravatus
 Inde purgatam revehens, aprico
 Reddit ovili, 40

Reddit et pratri, viridique campo,
 Vibrat impexis ubi nulla lappis

31 *Ibid.* v. 18

33 Vid. *Luc.* XV, 4 et sequent.

43 "*Sudes* sunt valli e quocumque ligno
 in modum muctonum contra transgressum aut
 trascensum eorum qui vellent insilire. Pruden-
 tius posuit pro spinis aut tribulis cardui."
Arevalo.

Spina, nec germen sudibus perarmat

Carduus horrens:

Sed frequens palmis nemus, et reflexa 45
 Vernat herbarum coma: tum perennis
 Gurgitem vivis vitreum fluentis

Laurus obumbrat.

Hisce pro donis tibi, fide pastor,
 Servitus quaenam poterit rependi? 50
 Nulla compensant pretium salutis
 Vota precantum.

Quamlibet spreto sine more pastu
 Sponte confectus tenuemus artus,
 Teque contemptis epulis rogemus 55
 Nocte dieque:

Vincitur semper minor obsequentum
 Cura, nec munus Genitoris aequat,
 Frangit et cratem luteam laboris

Grandior usus. 60

Ergo, ne limum fragilem solutae

45 *Reflexa* pro *sursum flexa*.

59 *Luteam cratem* corpus.

64 *Energans* cum è brevi; vid. not. 75
 pag. 55.

Deserant vires, et aquosus albis
 Humor in venis dominetur, aegrum
 Corpus enervans,
 Laxus ac liber modus abstinendi 65
 Ponitur cunctis, neque nos severus
 Terror impellit: sua quemque cogit
 Velle potestas.
 Sufficit, quidquid facias, vocato
 Numinis nutu prius, inchoare, 70
 Sive tu mensam renuas, cibumve
 Sumere tentes:
 Annuit dexter Deus, et secundo
 Prosperat vultu; velut hoc salubre
 Fidimus nobis fore, quod dicatas 75
 Carpimus escas.
 Sit bonum, supplex precor, et medelam

71 In conviviis ne inter cibum et potum
 Dei memoria elaberetur, Christiani antiqui vasa,
 quibus ad prandia utebantur, imaginibus Jesu
 Christi sanctorumque decorabant." *Arevalo.*
 Apostolus ait: *Sive ergo manducatis, sive bibi-*
tis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam
Dei facite." I Corinth. X, 31.

Conferat membris, animumque pascat
 Sparsus in venas eibus obsecrantum
 Christicolarum. 80

XXII

HYMNUS DE EPIPHANIA.

(Prudent. Cathem, h. XII.)

Stellam canit, Prudentius in hoc hymno, quae
 Christi nativitatem nuntiavit; regum adventum
 et munera; anxietatem et iniquitatem Herodis;
 felicitatem sanctorum Innocentium, primi mar-
 tyres, conservationem infantis Iesu, historiam
 infantiae Mosis Christi figura; deinde paralle-
 lum facit inter Judeorum liberatorem et totius
 humani generis Salvatorem.

Scriptis in dimetris jambicis per strophas
 quatuor versuum.

$\frac{\infty}{\infty} - \infty - \left| \frac{\infty}{\infty} - \infty \right.$

Quicumque Christum quaeritis,